

ה. פריקת חטים וגרעינים והטיפול בהם בבתי מגורות

בשים לב לכך, שניצול מלא ומחושב של בתי מגורות פותח אפשרויות רבות הן להזלת ההוצאות הכרוכות בהובלה הימית ובפריקה של חטים וגרעינים מהאניות והן להזלת החסנתם והובלתם בארץ, הצביעה הביקורת כבר בשנת 1954 על התועלת בהחשת הקמתם של בתי המגורות בחיפה. בסוף 1955 הופעלו בתי המגורות, וביוני 1956 הצביעה הביקורת על העובדה, שהשלטונות הנוגעים בדבר הגיעו בדרך איטית מדי לניצול האפשרויות, שנוצרו על ידי הפעלת מפעל זה. גם ועדת חקירה, שמונתה על ידי שר המסחר והתעשייה בסוף יוני 1956 ושהייתה מורכבת משני פקידים ממשלתיים ומשני נציגי ציבור, קבעה בדו"ח שלה מחדש אוגוסט 1956, שהאפשרויות להזלת דמי ההובלה הימית לא נוצלו במידה מספקת.

בעקבות הביקורת ניגש המשרד לביצוע תכניות, שמטרתן להביא לידי חסכוניות במשק החטה והקמח.

ו. המחלקה לפיקוח על היהלומים

הביקורת דנה עם המחלקה לפיקוח על היהלומים על שיטה לחישוב הפרמיות וההנחות ולקביעת הערך המוסף לגבי יצוא היהלומים, וכן על דרכי הפיקוח על המלאי.

בשנים הקודמות הצביעה הביקורת על מספר מקרים, שבהם לא מילא היהלומן את ההתחייבות, שקיבל על עצמו, בעת שהוקצב לו מטבע חוץ לשם יבוא החומר הגולמי. בשנת 1955/56 הנהיג המשרד הסדר חדש, המבטיח תוקף חוקי לכתב ההתחייבות, שעל היהלומנים לחתום עליו, והמאפשר הגברת הפיקוח על מילוי ההתחייבויות האלה.

ז. בדיקה מינהלית בחטיבת המזון

בחודשים מאי-יוני 1956 נערכה על ידי השירות לביקורת המשקיות שבמשרד מבקר המדינה בדיקה, שהתרכזה בתחום הרישוי לעיסוק בענפי המזון השונים, ומגמתה הייתה לבחון את תהליכי העבודה בהוצאות הרישיונות.

הוצע: להוציא הוראות נוהל כדי להבטיח אחידות בשיטות העבודה ובצורות המגע עם הקהל, במרכז ובמחוזות; להדק את הקשר עם שאר הגורמים - עם המוסדות הסוציאליים, שיש להם תפקיד ייעוץ והמלצה בהוצאת רישיונות, ועם הרשויות המקומיות, שאף הן מוציאות רישיונות כאלה - ולהגביר את תיאום הפעולות אחרם.

II. משרד החקלאות

פעולות הביקורת

הביקורת הקיפה את היחידות הבאות: האגף לחינוך חקלאי; המחלקה הכלכלית והמדור ליבוא; המחלקה לפיתוח חקלאי; המחלקה לתגנת הצומח; התחנה לחקר החקלאות; רחובות. במחלקת הכספים נבדקו במיוחד תהליכי העבודה הקשורים בניהול החשבונות ובטיפול בחשבונות הספקים ותשלומם.

פגיעות בעקרונות החסכון והיעילות

יבוא בקר לגידול מתורכיה

פיתוח הענף לגידול בקר לבשר, על ידי ניצול המרעה הטבעי בארץ, חשיבות מרובה נודעת לו, כיוון שהוא עשוי להקטין את הצורך ביבוא בשר, הדורש הקצבת מטבע חוץ בסכומים ניכרים. לשם השגת מטרה זו נכנס המשרד (המחלקה לבקר) במשא ומתן עם פירמות מקומיות, ואלו הביעו את נכונותן לעסוק ביבוא בקר ובגידולו בארץ, תוך שיתוף פעולה עם משקיעי הון בחו"ל. הוחלט להתנות את הוצאת הרישיונות ליבוא הבקר בחתימת כתב התחייבות למילוי כל התנאים הדרושים כדי להבטיח, שהבקר ישמש למטרת גידול ולא יימכר מיד לשחיטה.

בסוף יולי 1955 הגיע המשרד לכלל הסכם עם פירמה מקומית אחת, והרשות המוסמכת במשרד החקלאות הוציאה ב-15 באוגוסט 1955 רשיון ליבוא של 500 בקר מתורכיה בשווי

של 153,000 ל"י. על סמך הרשיון הגיעו בסוף שנת 1955 כ־250 ראש בקר, ורק כמחציתם היו מתאימים לגידול במרעה טבעי. מלבד זה נתגלו סימני מחלה בכל המשלוח, ולפי הוראת השלטונות הוטרניריים נשחט כל הבקר.

הביקורת, שנערכה בחודשי הקיץ של שנת 1956, העלתה את הליקויים הבאים:
(א) הרשות המוסמכת לא בדקה במידה מספקת את מהימנותם של היבואנים.

(ב) נוסח כתב ההתחייבות לא כלל את כל התנאים, שמילויים דרוש להשגת המטרה הנדונה: אמנם נכללו בו סעיפים הדורשים טיפול מקצועי בבקר אחרי הגיעו ארצה, אבל לא נכלל בו תנאי, שלפיו חייב היבואן להביא רק אותם סוגי בקר המתאימים למטרת גידול.

ממצאי ביקורת שונים

א. החקר החקלאי

בעקבות הצעות הביקורת הונהג הסדר, שלפיו יחידות המשרד העוסקות במחקרים (התחנה לחקר החקלאות ברחובות, המכון לסיבים ולמוצרי יער, האגף ליצור, המחלקה לשימור הקרקע, המחלקה להגנת הצומח) יגישו את תכניות המחקר שלהן ליועץ לענייני מחקר במשרד החקלאות, והוא ירכז ויתאם את התכניות, במיוחד לשם מניעת כפילות בעבודות המחקר.

ב. המחלקה להגנת הצומח

לפי היתקנות בדבר הספקת תכשירים כימיים להגנה על הצומח, שפורסמו ביום 9.4.1950, אינו רשאי יצרן למכור תכשיר הדברה אלא אם נרשם אצל מנהל המחלקה להגנת הצומח והוצא עליו רשיון מכירה על ידי מנהל המחלקה. מנהל המחלקה רשאי, לפי שיקול דעתו, לאשר תכשיר תוך שחרור מן הבדיקות המקובלות או לסרב לרשום תכשיר, שבדיקתו הוכיחה את אי-יעילותו.

הביקורת בשנת 1953/54 (ד"ח מס' 5, עמ' 145) קבעה ליקויים בביצוע התפקידים המוטלים על המנהל: ברוב המקרים לא נרשמה החלטת המנהל על שחרור מבדיקה, על צורת הבדיקה הדרושה ועל תוצאות הבדיקה. הודגש, שחשיבות העניין והסמכויות הנרחבות של המנהל בתחום זה מחייבות להקפיד במיוחד על טיפול סדיר בבקשות.

תוך התחשבות בממצאי הביקורת קבעה הנהלת המשרד, באפריל 1956, הנחיות, שנוסחו כדלקמן:

- (1) המחלקה להגנת הצומח רואה לפנייה את טובת החקלאות כמטרה היחידה בבדיקה תכשירי הדברה חקלאיים ובתתה רשיונות מכירה בעבורם.
- (2) מנהל המחלקה חייב לדאוג לכך, שאנשי המחלקה יהיו משותתרים מלחצם של חברות וסוכנים וכן של גופים חקלאיים המעוניינים בתוצאות הבדיקות.
- (3) מנהל המחלקה ידאג לכך, שהבדיקות והניסויים ייעשו בתקופת זמן מספקת כדי להבטיח מסקנות יסודיות ומבוססות, שלא יהיה ספק כל שהוא באמיתותן.
- (4) הנהלת המשרד תשקוד ותדאג גם בעתיד על ביצוע יעיל של הסידורים הנ"ל.

ג. בדיקה מינהלית במחלקה למשק ושירותים בתל אביב

בסוף שנת 1955 ערך השירות לביקורת המשקיות שבמשרד מבקר המדינה בדיקה מינהלית ביחידת המשק והשירותים של משרד החקלאות בתל אביב. תפקידה של המחלקה לטפל בסדרי אפסנאות, משק, רכב, בינוי, בניית מקומיות, יבוא ציוד בשביל האנפים, המחלקות והמוסדות של משרד החקלאות.

למחלקה אין מחסן מרכזי, אך היא מפקחת על כ־110 מחסנים המפורזים בכל הארץ.

(1) אחרי שהביקורת הצביעה על הצורך בהוצאת הוראות נוהל ובהגברת הפיקוח על המחסנים, הוציאה המחלקה הוראות לאחראים לענייני אפסנאות ומשק ביחידות המשרד וניגשה להגברת הפיקוח.

(2) אחד מתפקידי היחידה הוא פיקוח מרכזי על רכב המשרד. הבדיקה העלתה, שדו"חות הנסיעה הגיעו מיחידות המשרד רק בתום שנת התקציב, ולא נבדקו. בעקבות הביקורת הוכנסו לשימוש: כרטיס מכונית וכרטיס צריכת דלק, בהם יירשמו הפרטים מדו"חות הנסיעה. הדו"חות יומצאו ליחידת המשק והשירותים כל חודש.

מינהל המים

פעולות הביקורת

(1) מינהל המים הוקם בספטמבר 1952 כיחידת סמך במשרד החקלאות, בראשותו של מנהל ענייני המים. לפי החלטת הממשלה הוטל עליו לכוון את פיתוחו וניצולו היעיל של משק המים במדינה, לפקח על מחירי המים, לרכז, לבדוק ולעבד, כבסיס להכנת ההצעות לתקציבי הפיתוח, את החומר הנוגע להשקיה.

מינהל המים מורכב מהיחידות הבאות: לשכת המינהל, השירות ההידרולוגי, המחלקה לשימוש יעיל במים והמחלקה להספקת מים, ביוב וניקוז.

(2) פעולות הביקורת הקיפו את המבנה הארגוני, הסידורים המינהליים, דרכי ניצול התקציב ופעולות שונות. כן טיפלה הביקורת בדרכי הפיקוח של מינהל המים על חברות המים ועל קביעת מחירי המים.

ליקויים שלא תוקנו

א. מפעלי ניקוז אזוריים

בשנים 1954-1956 תוכננו והוקמו 13 מפעלי ניקוז אזוריים בחלקי הארץ השונים: ממפעל הגליל העליון בצפון עד מפעל ואדי רובין דרומית לראשון לציון. מטרת מפעלים אלה היא להגן על אזורי הארץ השונים בפני שטפונות ממי נהרות, נחלים וואדיות, ליבש ביצות ולהפנות מי גשמים מקומיים מהשדות למובילי מים טבעיים ומלאכותיים. המדינה נושאת בחלק הארי מהוצאות ביצועם של המפעלים על ידי הקצבות והלוואות מכספי תקציב הפיתוח. גם הסוכנות היהודית משתתפת בהוצאות ביצוע מפעלים אלה, בעיקר על ידי מימון השתתפותם של ישובים חדשים בניקוז האד-מות, שהוקצו להם. ביצוע המפעלים עצמו נעשה על פי רוב על ידי הרשויות המקומיות הנוגעות בדבר. התיאום בין הגורמים השונים המעוניינים בניקוז והפיקוח על תכנונם של מפעלי הניקוז ועל ביצועם הוטל על מינהל המים.

1. התרחבות פעולות הניקוז במשך השנים האחרונות הביאה להתפתחותם של גופים שונים, שמ-תפקידם לטפל בהקמת מפעלי הניקוז האזוריים ובהחזקתם:

(א) העיבוד של המלצות על תכניות ניקוז וייבוש ושל הצעות בעלות אופי כללי נמצא בידי הוועדה העליונה לניקוז, ייבוש והגנה בפני שטפונות, שמונתה על ידי שר החקלאות בחודש יולי 1953; ועדה זו מורכבת ממומחים שונים לבעיות ניקוז ומניעת שטפונות.

(ב) כדי להבטיח תיאום פעולות בין הסוכנות היהודית - המשתתפת כאמור בסכום ניכר במי-מון חלק גדול מהמפעלים - לבין מינהל המים וגופים ממשלתיים אחרים העוסקים בפעולות ניקוז, וכדי לתאם ולרכז את כל ההקצבות הניתנות למטרות אלה על ידי ממשלת ישראל ועל ידי הסוכנות היהודית, מינה מנהל ענייני המים בחודש מארס 1955 ועדת ביצוע למפעלי ניקוז. הוועדה מורכבת מנציגי מינהל המים, מדור המים של הסוכנות היהודית, המחלקה לפיתוח חקלאי של משרד החקלאות והמחלקה לייבוש וניקוז של חברת תה"ל. הוועדה דנה בתכניות עבודה שנתיות ומאשרת שלבי עדיפויות לביצוע. החלטות הוועדה והתכניות המאושרות על ידיה משמשות בסיס לחלוקת כספי התקציב לניקוז בין המפעלים השונים.